

Bibliografia catalana de música clàssica

Una repassada a algunes de les obres publicades en els darrers dos anys

ALBERT FERRER I FLAMARICH

Com de costum, la cultura és una de les grans perjudicades en els períodes de crisi econòmica. No obstant, les editorials catalanes han mantingut la seva activitat i han enriquit el mercat amb propostes com les del sector de la música clàssica, que els darrers dos anys ha comercialitzat un ventall de títols variats i significatius. En destaquen cinc per l'interès historiogràfic, per la facilitat de lectura i per l'excel·lència de la matèria tractada.

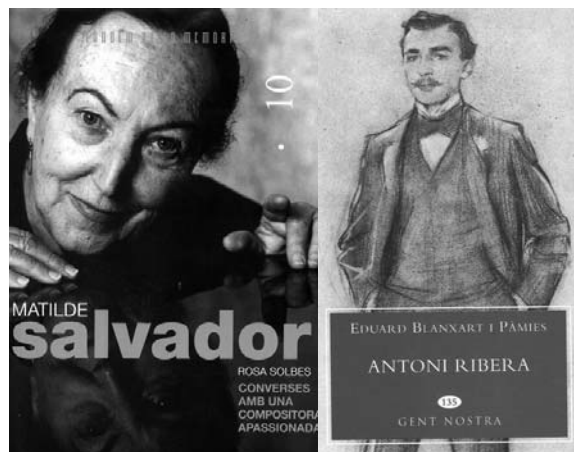
Recuperant la història catalana...

A partir d'un facsímil de difícil lectura a causa de la mala qualitat del paper i de la tinta, la col·lecció Mínima 11 de la Biblioteca Nacional de Catalunya va editar un estudi crític (*Gran Teatre del Liceu. Poema satíric en català*, 36 pàgines) realitzat per l'historiador de l'òpera i professor de la Universitat de Barcelona Roger Alió. El manuscrit original és un poema d'escasses pretensions literàries però d'aguda mofa, vinculat a una cèlebre polèmica de la Barcelona musical dels anys centrals del segle XIX: entre partidaris del Liceu i del Teatre Principal —antic Teatre de la Santa Creu.

Alió desmenteix que es tracti del text d'un liceista escrit vora el 1864 com suggereix la font original. El situa un decenni abans i l'atribueix a un *cruzado*. Per justificar-ho desenvolupa eficaçment la seva faceta d'historiador del Gran Teatre del Liceu i de la música a Catalunya i la seva societat. Mereixen destacar-se l'excel·lent estudi preliminar, els documentats perfils biogràfics dels cantants citats —i del mestre Obiols— i les argumentacions d'ordre lingüístic. L'edició, austera i elegant, inclou imatges del manuscrit i una reproducció del text. La lectura és ràpida i instructiva, per la concisió i l'amena redacció. Tot i que el text no sigui més que la gràcia d'un antiliceista, cal felicitar la tasca de l'estudiós i de l'entitat promotora en no menystenir un document com el referit i oferir-lo satisfactòriament editat.

D'altra banda, el també professor de la Universitat de Barcelona Jaume Carbonell va desenvolupar una interessant tesi sobre el naixement de les societats corals a Catalunya (1850-1874) publicada l'any 2000. L'any 2007 es va editar un petit volum dins la sèrie *Cròniques de la memòria* de l'editorial Rúbica (78 pàgines). El motiu va ser el 150è. aniversari de la Coral Euterpe, successora de la primera associació coral d'Espanya, La Fraternitat, fundada per Antoni Clavé.

A *La societat coral Euterpe* Carbonell exposa els punts essen-

cials de la història de l'entitat com les dificultats polítiques i socials; l'escissió de la Federació Euterpe després de la mort de Clavé; alhora que un recorregut per les nombroses associacions existents a principis del segle XX. L'opuscle està ben argumentat però hi manca una relació del repertori interpretat per l'entitat que, com recorda Carbonell, va ser la introductora del wagnerisme a Barcelona i a Espanya arrel dels fragments cantats i tocats de *Tannhäuser* el 1862. Dada que afirma la dimensió de la gesta de Clavé i la seva federació coral propietària també d'un butlletí i una impremta. Gràcies a la capacitat de síntesi i l'amena redacció, la lectura és facilíssima i està molt ben il·lustrada amb cartells, fotografies d'època, retalls de premsa i gravats. Tampoc hi falta una crònica de l'acte de commemoració de l'entitat, celebrat el 21 d' octubre de 2007.

... reivindicant-ne les figures...

Imprès per l'editorial valenciana Tàndem Edicions mesos abans de la mort de la protagonista l'any 2007, *Matilde Salvador converses amb una compositora apassionada* és un llibre (129 pàgines) fruit de diferents trobades entre la compositora i la periodista Rosa Solbes. Amb el dinamisme propi d'una entrevista, la lectura és molt amena i ràpida, i Solbes hi planteja els punts d'interès que la sempre fresca memòria de Matilde Salvador narra amb entusiasme i detalladament.

L'edició és luxosa i destaca per les cobertes dures, l'elaborada estètica, la rica il·lustració i les nombroses fotografies testimonis de l'ampli cercle cultural amb què es va relacionar la compositora. A més cal felicitar la fidelitat al valencià original de les converses ja que fan justícia a l'amor per la terra, la llengua i als principis de la insigne Matilde Salvador. Llàstima que no aparegui cap dada sobre Rosa Solbes en aquest oportú treball que

permet conèixer la gestació d'obres com *La filla del Rei Barbut* (1943), primera òpera en valencià escrita per una valenciana; *Vinatea* (1974), la primera òpera composta per una dona estrenada al Gran Teatre del Liceu de Barcelona; i tants cicles de cançons com els *Asfòdels*. Tampoc hi falten apreciacions sobre la música que més li agradava (pàgina 104) i que encaixa amb l'estètica cercada en les seves composicions. En resum, es tracta d'una referència bibliogràfica essencial al costat de la de Jesús Huguet (Editorial Saó) sobre aquesta figura tan significativa de la cultura valenciana del segle passat.

En una línia de divulgació semblant també cal fixar-se en l'esforç d'Infiesta Editor per la seva col·lecció *Gent nostra*, dedicada a figures rellevants de la cultura i societat catalanes. El present és el volum 135 i aborda la trajectòria d'un dels puntals del wagnerisme a Catalunya i un dels directors d'orquestra wagnerians

El llibre sobre Antoni Ribera recupera la figura d'un personatge dur i intransigent, un dels puntals del wagnerisme a Catalunya

mellor preparats de l'Europa del tombant de segle: Antoni Ribera i Maneja (1873-1956). Personatge dur, intransigent i poc reconegut històricament Ribera va desenvolupar una important activitat durant el Modernisme i la Renaixença. En especial, en actuacions al Gran Teatre del Liceu i en la direcció artística de l'Associació wagneriana de Barcelona; així com a corresponsal a Alemanya del *Diari de Barcelona*. No obstant, la seva aportació internacional va ser molt significativa gràcies a les temporades a Polònia, a les relacions amb Vincent d'Indy, als contactes proporcionats pel Comte Güell, i a la convivència amb els cercles wagnerians de Bayreuth —amb Cosima i Siegfried Wagner inclosos—, on va dirigir en un parell d'ocasions.

Tot queda molt ben exposat en aquest llibre de format petit (92 pàgines), amena lectura i convincent síntesi amb informació de primera mà que és fruit del nonagenari Eduard Blanxart Pàmies (1915), la família del qual va gaudir d'una estreta relació amb el protagonista. A més, l'edició compta amb gran cura en les il·lustracions per la generosa selecció de cartells i fotografies, tot i s'ha de retreure la traducció d'alguns noms propis —d'obres i personatges.

Una altra aportació interessant és la dedicada a un altre director d'orquestra. Sense que Ros-Marbà sigui el millor director d'orquestra espanyol, com diu el pròleg, aquest llibre és atractiu per la combinació de la divulgació i l'erudició. No obstant, en ocasions Ros-Marbà només sembla l'instrument legitimador de l'exposat per l'entrevistador, Antonio Madigan, en un afany de considerable narcisisme teòric d'aquest segon. Especialment a l'inici del llibre. No es busqui, doncs, una introspecció sobre el director català més enllà de l'estrictament musical en allò teòric i estètic. A més, es pot passar de sofisticades explicacions a preguntes de diletant com la referida al funcionament de l'orquestra, més lògica d'un treball d'altres característiques.

El títol (*La música, un acto de libertad*) també sobredimensiona unes reflexions suggerents i variades, en les quals no hi falten emotives referències a Celibidache i Toldrà, mestres de Ros-Marbà, ni incisos sobre el repertori impressionista francès, especialitat de la batuta catalana. Pel melòman comú pot resultar excessiu el complex capítol sobre la secció àuria però és de gran interès. Les errades? La pàgina 32 ens descobreix al filòsof Arnold Schopenhauer; mentre que a la pàgina 67 s'afirma gratuïtament que Leonardo Pisa era un bon home a partir d'un retrat conservat. En resum, és un llibre amb acceptable contingut a la manera de *masterclass* encoberta (220 pàgines), malgrat que la lectura no aconsegueix l'empatia de propostes com

42 MÚSICA

la del tàndem Alier-Gorgori a *Cinc cèntims d'òpera*, ni l'atenció reverencial de Gilly-Boulez a *La escritura del gesto*.

... i revisant les tres darreres dècades

(Des) acords. *Música i músiques als Països Catalans (1975-2009)* és el fruit de la tasca coordinada per Joan-Elies Adell i Jaume Radigales orientada a la reflexió sobre el musical a Catalunya des de 1975. La iniciativa és vàlida i suggestiva però l'estudi sobre la realitat musical a Catalunya exigeix un enfocament més profund i ample que l'ofert pels professionals del sector que signen els capítols. Els textos demostren documentació i aportacions particulars però només funcionen com a crònica —algunes reflexives—, sense sobrepassar la tasca periodística ben argumentada. Per tant, no s'hi busqui la profunditat d'unes actes de congrés sobre musicologia o sociologia musical, malgrat que el plantejament del volum pugui suggerir-ho.

Resulta fluix —parcial— el capítol dedicat a la composició musical actual i els seus problemes. Abusa de les cites de compositors i obvia l'anàlisi de l'oferta amb més exhaustivitat, preocupant-se més del sistema i la problemàtica des d'argumentacions conegudes. Hi falten unes dades (estrenes, encàrrecs, inversions,...) que semblen substituïdes per evidències ridícules que, no obstant, no s'han de perdre de vista. Més completa és la visió sobre l'educació musical (Mercedes Conde) i la crítica musical en els mitjans de comunicació (Rosa Massagué).

Molt il·lustrador és l'episodi de Jordi Turtós sobre la influència, difusió i programació de la ràdio com a generadora de tendències. Igualment densos són els capítols de Josep Vicent i Víctor Nubla sobre les músiques populars i les tendències comercials de la música en català i la música experimental, respectivament.

Cal felicitar l'atreviment de les edicions El Cep i la Nansa, que publiquen un panorama de la música catalana dels últims 30 anys

L'habitualment irònic Xavier Cester avalua amb pragmatisme les infraestructures, les temporades musicals i el públic. No obstant, perquè no ha qüestionat el model liceístic i el seu monopoli de la lírica a Catalunya? I encara més: perquè no s'ha encomanat cap capítol a la sarsuela i la seva filiació territorial, el teatre líric català, que són un dels exemples d'infraestructura i qualitat artística més degenerada de l'actual panorama cultural català? Pot ser perquè cap dels autors coneix prou de prop aquesta realitat? Cal recordar que la sarsuela, lluny dels grans èxits de principis i mitjans de segle a Catalunya, viu en una marginació i una indigència davant la qual organismes com la Federació Catalana de Teatre Líric s'erigeix com un dels exemples més flagrants d'inoperància artística i de gestió cultural. I aquest és un punt crític que en remet a un altre que malauradament tampoc s'ha abordat: l'estudi de polítiques concretes de cada govern i dels organismes dependents en la difusió de la cultura.

Josep Lluís i Falcó és l'únic que, a través de la seva reivindicació de la música per a l'audiovisual —en concret, sobre el cinema—, assenyalava les mancances laborals de molts treballadors que tenen dificultats per cotitzar a la seguretat social —si no

són autònoms— i que, no sempre, viuen de les seves aptituds. En part, perquè no estan ni reconeguts. Aquest fet reïncideix en la desvalorització laboral de la figura del músic com a treballador intel·lectual i, per tant, esdevé el pretext d'un debat estètic sobre el reconeixement cultural de la música en la nostra terra.

D'altra banda, tot i ser tractat tangencialment, el sector discogràfic tampoc es focalitza en un capítol a l'entorn de la producció catalana i la producció feta a Catalunya i les més de vint empreses actives. Per descomptat, caldrien xifres sobre subvencions, tipus d'edició, repertoris, etc. Val a dir, que les conclusions apunten a un optimisme envers el passat tot i que amb reserves davant les polítiques i situacions estrangeres i les necessitats reals del polièdric sector musical. L'excepció la marca la decadència de la crítica musical en els mitjans i l'hàbit de lectura del públic.

En conjunt, tot i la visió parcial del panorama, la lectura d'aquesta edició aporta algunes claus que el lector —i el ciutadà— ha d'assimilar per fer-se partícip d'una realitat variada, potent però estancada. Una realitat problemàtica que afecta tan la música "cultura" com la "popular", tal i com exposen Miquel Pujadó i Benet Casablanca en la conversa final del llibre. Al marge de continguts, reitero, en general, ben treballats i que obren diversos debats, cal felicitar l'atreviment d'una editorial petita i eficient com El Cep i la Nansa que ha editat amb professionalitat aquesta suma d'articles i reportatges. Un gesta, doncs, doblement valuosa pels temps de crisi econòmica, de valors estètics i de reflexió que viuen els Països Catalans, on massa sovint s'aplaudeix qualsevol cosa i on la societat ha perdut l'activitat i la implicació que havien fet gran una nació.

Roger Alier. *Gran Teatre del Liceu. Poema satíric en català*. Barcelona: Biblioteca Nacional de Catalunya, 2008 (36 pàgines)

Jaume Carbonell. *La societat coral Euterpe*. Barcelona: Rúbrica editorial, 2008 (78 pàgines)

Eduard Blanchart. *Antoni Ribera*. Barcelona: Infiesta editor. Col·lecció Gent nostra núm.135, 2008 (92 pàgines)

Antonio Madigan. *La música, un acto de libertad*. Madrid: Ediciones Autor, 2008 (220 pàgines)

Rosa Solbes. *Matilde Salvador, converses amb una compositora apasionada*. València: Tàndem Edicions, 2007. (129 pàgines)

Diversos autors. Coordinació: Jaume Radigales, Joan-Elies Adell. *(Des)acords. Música i músiques als Països Catalans (1975-2009)*. Vilanova i la Geltrú: El cep i la nansa Col·lecció Argumenta, 2009 (180 pàgines.)